

महाराष्ट्र शासन
सार्वजनिक बांधकाम विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: संकीर्ण २०१४/प्र.क्र.६५/नियोजन-२
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक : २०/०७/२०१६.

संदर्भ:- संकीर्ण-२००८/प्र.क्र.२/नियोजन-२, दि.२४/०४/२०१२.

परिपत्रक

रस्ते विकास योजना २००१-२१ ला दिनांक २४ एप्रिल, २०१२ च्या शासन निर्णयान्वये मंजूरी देण्यात आली आहे. सदर योजनेमध्ये लगेचच बदल करणे उचित ठरणार नसल्याने, शासन पत्र क्र.रवियो-२०१२/ प्र.क्र.८९/ नियो.२, दिनांक १८ ऑक्टोबर, २०१२ अन्वये रस्ते विकास योजनेमध्ये नवीन रस्ते समाविष्ट करणे, अस्तित्वातील रस्त्यांच्या आखणीत बदल करणे, रस्ते दर्जात्रत / दर्जावनत करणे इ. बाबतचे प्रस्ताव योजनेच्या पुनर्विलोकनाचेवेळी विचारात घ्यावे असे कळविण्यात आले. तथापि, त्यानंतरही क्षेत्रिय कार्यालयाकडून तसेच लोकप्रतिनिधी आणि जनतेकडून, रस्ते विकास योजनेत समाविष्ट असलेले रस्ते दर्जात्रत करण्याबाबतचे व योजनाबाह्य नवीन रस्ते योजनेमध्ये समाविष्ट करण्याबाबतचे प्रस्ताव प्राप्त होत आहेत.

क्षेत्रिय कार्यालयांकडून सदर प्रस्तावांची सखोल तपासणी न करता अथवा स्वयंस्पष्ट अभिप्राय नमुद न करता, प्रस्ताव शासन मान्यतेस्तव पाठविण्यात येतात. त्यामुळे प्रत्येक नस्तीवर स्वतंत्रपणे माहिती मागवून, माहितीची छाननी करून तसेच मुख्य अभियंत्यांची शिफारस विचारात घेऊन प्रस्तावांवर निर्णय घेण्यात येतो. यामध्ये कालापव्यय होतो. अशा प्रकारच्या सर्व प्रकरणांमध्ये सुसंगती रहावी, सर्व प्रस्तावांवर समान न्याय तत्वानुसार विचार व्हावा यासाठी समान व निश्चित स्वरूपाचे निकष लावणे आवश्यक आहे. त्याअनुषंगाने सोबत जोडलेल्या निकषांची पूर्तता होत असल्यासच रस्ते दर्जात्रती/दर्जावनती व योजनाबाह्य रस्ते समावेशनाचे प्रस्ताव शासन मंजूरीसाठी पाठविण्यात यावेत, अशी विनंती आहे.

अ) अल्प रस्त्यांचे -इजिमा/राज्यमार्ग / प्रमुख जिल्हा मार्गात दर्जात्रत करण्याबाबतच्या प्रस्तावाबाबत सूचना.

१. दर्जात्रत करण्याचा रस्ता रस्ते विकास आराखडा २००१-२०२१ च्या मार्गदर्शक सूचना किंवा निकषानुसारच असावा.
२. दर्जात्रत करावयाचा प्रचलित रस्ता रस्ते विकास योजनेमध्ये कोणत्या दर्जाचा आहे, त्याची सर्वसाधारणपणे माहिती द्यावी जसे की, आरंभ व अंतर्बिंदूचे साखळी क्रमांक, रस्त्याचा क्रमांक, एकूण लांबी व रुंदी एकूण जोडणारी गावे इत्यादी.
३. काही वेळा अस्तित्वातील इ.जि.मा. / ग्रा.मा. यांचा काही भाग प्र.जि.मा./रा.मा.दर्जाचे करण्याचे प्रस्ताव पाठविण्यात येतात. अशावेळी सदर रस्त्यांची सलगता खंडीत होते. रस्ते दर्जात्रत करतांना रस्त्यांची सलगता अबाधित रहावी असा संकेत आहे. रस्त्याची अंशतः (Random) लांबी दर्जात्रत करण्याचे सबळ कारणाशिवाय प्रस्तावित करू नये.
४. जो रस्ता दर्जात्रत करावयाचा आहे तो कोणकोणत्या जिल्हा/तालुक्यामधून जातो हे नमुद करण्यात यावे. नकाशामध्ये संलग्न जिल्हा/तालुका दर्शविण्यात यावा.

५. दर्जोन्नत करावयाच्या रस्त्याचे साखळी क्रमांक, एकूण लांबी त्याअनुषंगाने जिल्ह्याच्या एकूण रस्ते लांबीत होणारा बदल विचारात घ्यावा.
६. सदर रस्ता दर्जोन्नत झाल्यानंतर त्याचा संभाव्य दर्जा व क्रमांक नमुद करण्यात यावा. त्याप्रमाणे जिल्हा रस्ते सूची व नकाशा मध्ये बदल करण्यात येवून त्याचे प्रारूप सादर करावे.
७. स्थानिक रहिवाशांची / लोकप्रतिनिधीची मागणी.
८. ग्रामिण मार्ग इतर जिल्हा मार्ग दर्जाचे रस्ते दर्जोन्नत करताना जिल्हा नियोजन समिती/जिल्हा परिषद प्रशासनाची मंजूरी घेण्यात यावी.
९. प्रजिमा दर्जा करीता किमान लांबी १०.०० कि.मी.व किमान १ गाव १५०० लोकवस्तीचे असावे.
१०. राज्य मार्ग दर्जाकरीता किमान लांबी २५.०० कि.मी. व किमान १ गाव ५००० लोकवस्तीचे असावे. आणि सर्वसाधारणपणे वाहतूक वर्दळ किमान ५००० ते ७००० मे.टन प्रतिदिन याप्रमाणे असावी.
११. रस्त्याची रुंदी कमीत कमी सर्वसाधारण भागासाठी राज्यमार्ग-१८ मी., प्रजिमा-१५ मी., इजिमा-१२ मी. व ग्रामा-९ मी. तसेच डोंगराळ भागासाठी राज्यमार्ग -१५ मी., प्रजिमा-१२ मी., इजिमा-९ मी. ग्रामा-७.५ मी. इतकी असावी. त्याबाबत मुख्य अभियंता यांचे प्रमाणपत्र सादर करावे. रुंदीबाबत उपरोक्त बाब जरी नमूद केली असली तरी सदरच्या रस्त्यांची रुंदी आय.आर.सी ७३:१९८० मानकानुसार रस्ता तयार करण्याचे उद्दिष्ट असावे.
१२. मुख्य अभियंता यांनी दर्जोन्नत करण्याची सबळ व समर्थनीय कारणे /उद्देश नमुद करुन, दर्जोन्नत करण्याची स्पष्ट शिफारस करावी.

ब) योजनाबाह्य / अवर्गीकृत रस्ते योजनेमध्ये समाविष्ट करण्याबाबतचे निकष.

१. सदर योजनाबाह्य / अवर्गीकृत रस्ता गाडीरस्ता किंवा कच्चा रस्ता असावा. भूसंपादनाची आवश्यकता नसावी तसेच रस्त्याच्या रुंदीबाबत निकष उपरोक्त 'अ' मधील अ. क्र.११ नुसार असावे.
२. योजनाकृत रस्ता प्रस्तावित करताना रस्ते विकास आराखडा २००१-२०२१ च्या मार्गदर्शक सुचना/निकषांनुसारच असावा.
- ३ स्थानिक रहिवाशांची / लोकप्रतिनिधीची मागणी.
४. सदर रस्ता रस्ते विकास योजना २००१-२०२१ तयार करतांना प्रस्तावित करण्यात आला होता किंवा कसे तसेच त्यावेळी विचारात घेतला नसल्यास त्याबाबतची कारणमिमांसा नमुद करणे आवश्यक आहे.
५. सदर रस्त्याचे साखळी क्रमांक व एकूण लांबी दर्शविणारा नकाशा प्रस्तावासह सादर करण्यात यावा.
६. सदर रस्त्याच्या समावेशनामुळे जिल्ह्याच्या एकूण लांबीमध्ये होणारी वाढ तसेच रस्त्याचे नामाभिधान नमुद करण्यात यावे. त्याप्रमाणे जिल्हा रस्ते सूचीमध्ये बदल करणे आवश्यक आहे.
७. मुख्य अभियंता यांनी सदर रस्ता समाविष्ट करण्यासाठी सबळ व समर्थनीय कारणे नमुद करुन, तातडीने समाविष्ट करण्याची स्वयं स्पष्ट शिफारस करावी.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६०७२११२२७५७३११८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(प्रकाश इंगोले)

उप सचिव (रस्ते), महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. सर्व मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम प्रादेशिक विभाग.
२. सर्व अधीक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम प्रादेशिक विभाग.
३. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.
४. सर्व कार्यकारी अभियंता, जिल्हा परिषद.

रस्ते दर्जोन्नत करण्याबाबतचा प्रस्ताव

परिशिष्ट अ

अल्प रस्त्यांचे -इजिमा/राज्यमार्ग / प्रमुख जिल्हा मार्गात दर्जोन्नत करण्याबाबतच्या प्रस्तावाबाबत सूचना.

अ.क्र.	निकष	मुख्य अभियंता यांचे अभिप्राय
१	दर्जोन्नत करण्याचा रस्ता रस्ते विकास आराखडा २००१-२०२१ च्या मार्गदर्शक सूचना किंवा निकषानुसारच आहे काय?	
२	दर्जोन्नत करावयाचा प्रचलित रस्ता रस्ते विकास योजनेमध्ये कोणत्या दर्जाचा आहे, त्याची सर्वसाधारणपणे माहिती द्यावी जसे की, आरंभ व अंतर्बिंदूचे साखळी क्रमांक, रस्त्याचा क्रमांक, एकूण लांबी व रुंदी एकूण जोडणारी गावे इत्यादी. ची माहिती.	
३	काही वेळा अस्तित्वातील इ.जि.मा. / ग्रा.मा. यांचा काही भाग प्र.जि.मा./रा.मा.दर्जाचे करण्याचे प्रस्ताव पाठविण्यात येतात. अशावेळी सदर रस्त्यांची सलगता खंडीत होते. रस्ते दर्जोन्नत करतांना रस्त्यांची सलगता अबाधित रहावी असा संकेत आहे. रस्त्याची अंशतः (Random) लांबी दर्जोन्नत करण्याचे सबळ कारणाशिवाय प्रस्तावित करू नये	
४	जो रस्ता दर्जोन्नत करावयाचा आहे तो कोणकोणत्या जिल्हा/तालुक्यामधून जातो हे नमुद करण्यात यावे. नकाशामध्ये संलग्न जिल्हा/तालुका दर्शविण्यात आला,आहे काय?	
५	दर्जोन्नत करावयाच्या रस्त्याचे साखळी क्रमांक, एकूण लांबी त्याअनुषंगाने जिल्ह्याच्या एकूण रस्ते लांबीत होणारा बदल विचारात घ्यावा.	
६	सदर रस्त्याच्या समावेशनामुळे जिल्ह्याच्या एकूण लांबीमध्ये होणारी वाढ तसेच रस्त्याचे नामाभिधान नमुद करण्यात यावे. त्याप्रमाणे जिल्हा रस्ते सूचीमध्ये बदल करणे आवश्यक आहे.	
७	स्थानिक रहिवाशांची / लोकप्रतिनिधीची मागणीबाबत पत्रव्यवहार जोडला आहे काय?	
८	ग्रामिण मार्ग इतर जिल्हा मार्ग दर्जाचे रस्ते दर्जोन्नत करतांना जिल्हा नियोजन समिती/जिल्हा परिषद प्रशासनाची मंजूरी घेण्यात यावी.	

९	प्रजिमा दर्जा करीता किमान लांबी १०.०० कि.मी.व किमान १ गाव १५०० लोकवस्तीचे असावे.	
१०	राज्य मार्ग दर्जाकरीता किमान लांबी २५.०० कि.मी. व किमान १ गाव ५००० लोकवस्तीचे असावे. आणि सर्वसाधारणपणे वाहतूक वदळ किमान ५००० ते ७००० मे.टन प्रतिदिन याप्रमाणे असावी.	
११	दि.२०/०७/२०१६ परिपत्रकात नमुद केल्याप्रमाणे रस्त्याची रूंदी आहे किंवा कसे?	
१२	मुख्य अभियंता यांनी दर्जांनत करण्याची सबळ व समर्थनीय कारणे /उद्देश नमुद करुन, दर्जांनत करण्याची स्पष्ट शिफारस करावी.	

सदरचा दर्जांनतीच्या प्रस्तावास मुख्य अभियंता ----- यांची मान्यता आहे.

मुख्य अभियंता
सार्वजनिक बांधकाम प्रादेशिक विभाग

रस्ते दर्जोन्नत करण्याबाबतचा प्रस्ताव

परिशिष्ट ब

योजनाबाह्य / अवर्गीकृत रस्ते योजनेमध्ये समाविष्ट करण्याबाबतचे निकष.

अ.क्र.	निकष	मुख्य अभियंता यांचे अभिप्राय
१	सदर योजनाबाह्य / अवर्गीकृत रस्ता गाडीरस्ता किंवा कच्चा रस्ता असावा. भूसंपादनाची आवश्यकता नसावी	
२	दर्जोन्नत करावयाचा प्रचलित रस्ता रस्ते विकास योजनेमध्ये कोणत्या दर्जाचा आहे, त्याची सर्वसाधारणपणे माहिती द्यावी जसे की, आरंभ व अंतर्बिंदूचे साखळी क्रमांक, रस्त्याचा क्रमांक, एकूण लांबी व रुंदी एकूण जोडणारी गावे इत्यादी.	
३	काही वेळा अस्तित्वातील इ.जि.मा. / ग्रा.मा. यांचा काही भाग प्र.जि.मा./रा.मा.दर्जोचे करण्याचे प्रस्ताव पाठविण्यात येतात. अशावेळी सदर रस्त्यांची सलगता खंडीत होते. रस्ते दर्जोन्नत करतांना रस्त्यांची सलगता अबाधित रहावी असा संकेत आहे. रस्त्याची अंशतः (Random) लांबी दर्जोन्नत करण्याचे सबळ कारणाशिवाय प्रस्तावित करू नये	
४	जो रस्ता दर्जोन्नत करावयाचा आहे तो कोणकोणत्या जिल्हा/तालुक्यामधून जातो हे नमुद करण्यात यावे. नकाशामध्ये संलग्न जिल्हा/तालुका दर्शविण्यात यावा	
५	सदर रस्त्याचे साखळी क्रमांक व एकूण लांबी दर्शविणारा नकाशा प्रस्तावासह सादर करण्यात यावा.	
६	सदर रस्त्याच्या समावेशनामुळे जिल्ह्याच्या एकूण लांबीमध्ये होणारी वाढ तसेच रस्त्याचे नामाभिधान नमुद करण्यात यावे. त्याप्रमाणे जिल्हा रस्ते सूचीमध्ये बदल करणे आवश्यक आहे	
७	मुख्य अभियंता यांनी सदर रस्ता समाविष्ट करण्यासाठी सबळ व समर्थनीय कारणे नमुद करून, तातडीने समाविष्ट करण्याची स्पष्ट शिफारस करावी.	
८	दि. २०/०७/२०१६ परिपत्रकात नमुद केल्याप्रमाणे रस्त्याची रुंदी आहे किंवा कसे?	

सदरचा दर्जोन्नतीच्या प्रस्तावास मुख्य अभियंता ----- यांची मान्यता आहे.

मुख्य अभियंता
सार्वजनिक बांधकाम प्रादेशिक विभाग